

ANKARA KÜLTÜRÜ



ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN
HACER DOĞRUÖZ

YÖNETİCİ
DOÇ. DR. BÜLENT YORULMAZ

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ'NE
MEZUNİYET
ÇALIŞMASI OLARAK SUNULMUŞTUR

LEFKOŞA-2000



ÖNSÖZ



Ankara, uzun tarihi geçmişi içinde kendine has gelenekleri, sosyal düzeni ve folklörü ile Anadolu'nun sönmeyen bağımsızlık ve özgürlük ateşini taşıyan insanların kentidir.

Milli mücadelenin başlangıç günlerinde Ankaralılar, tarihlerinden gelen güçlü bir önsezi ve inançla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü coşkulu bir biçimde karşılamışlar, Kurtuluş Savaşı'nda ve devrimler sırasında da verdikleri olağanüstü destekle Atatürk'ün gönlünde müstesna bir yer kazanmışlardır.

Cumhuriyetle birlikte yeniden kurulan Ankara, başkent olduktan sonra baştan imar edilmiş, kültür ve sanat kurumları ile donatılmıştır. Ancak, ülkemizdeki ve Ankara'daki tarihi ve kültürel değerlerimiz, hızlı ekonomik ve sosyal gelişme ve ihmaller sebebiyle zaman zaman yok olma ve unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Eski dönemlerden kalan veya cumhuriyetle ülkemize kazandırılan kültürel değerlerin ve varlıkların bilinmesi, korunması ve değerlendirilmesi hepimize düşün bir görevdir.

Ankara, yalnız bir il, bölgesel bir merkez ve başkent değil, aynı zamanda cumhuriyetin sembolü ve ülkenin geleceğinin simgesidir. İnsanımızın milli mücadeleyi ve cumhuriyeti tanıyabilmesi için Ankara'yı her yönüyle bilmesi gerekir.

Yaptığım bu çalışmada, Ankara'nın tarihinden coğrafyasına, tarihi ve kültürel varlıklarından yöresel halk kültürüne, türküleri ve halk oyunlarından mutfağına kadar günlük yaşama ilişkin birçok yönlerini anlatabildiğimi umuyorum.

"Yavru Vatan" Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) müstesna eğitim kurumu Yakındoğu Üniversitesi'nin öğrenim gördüğüm Fen-Edebiyat Fakültesi Türk

Dili ve Edebiyatı Bölümü için bitirme tezi olarak aldığım "Ankara Kùltürü" isimli çalışmam sırasında ve şimdiye kadar birçok konuda bana yardımcı olan Bölüm Başkanım, saygıdeğer hocam Sayın Doç. Dr. Bùlent Yorulmaz'a, Kùltür ve Turizm bakanlıkları yetkililerine, çalışmanın hazırlanması sırasındaki katkılarından dolayı Anadolu Ajansı Başbakanlık Muhabiri Ali Rıza Doğan ile benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ailem ile arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hacer Doğruöz

İÇİNDEKİLER

Önsöz ve teşekkür.....	I-II
İçindekiler.....	III-IV
Giriş.....	1

BÖLÜM 1: ANKARA’NIN TARİHİ, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE KÜLTÜR

VARLIKLARI

A- Ankara’nın tarihi.....	2
B- Coğrafi özellikleri.....	3
C- Kültür ve Tabiat Varlıkları.....	3-5

BÖLÜM 2: YÖRESEL HALK KÜLTÜRÜ

A- Giyim	
a- Kadın giyimi.....	6-8
b- Erkek giyimi.....	8-12
B- Örf, adet, gelenek ve görenekler	
a- İnanışlar.....	12-14
b- Eski Ankara düğünleri.....	14-16
c- Ankara Mutfağı.....	17-18

BÖLÜM 3: FOLKLÖR VE HALK EDEBİYATI

A- Halk oyunları	
a- Zeybekler.....	19-23

b- Düz oyunlar.....	23-37
B- Türküler	
a- Divan.....	37-39
b- Kırat.....	39-40
c- Muhabbet havaları.....	41-43
d- Oturak havaları.....	43-47
e- Bozlaklar (uzun havalalar).....	47-50
f- Ağıtlar.....	50-55
C- İlahi ve maniler.....	55-58
D- Dil özellikleri.....	58
E- İyi dilek ve temenni sözleri.....	58-59
F- Beddualar.....	59-60
G-Atasözleri.....	60-61
H- Bilmeceler.....	62

BÖLÜM 4: BELİRLİ GÜNLER

A- Anma günleri.....	63
B- Festival ve şenlikler.....	63
C- Uluslararası faaliyetler.....	63
Sonuç.....	64
Ankara'dan çeşitli görüntüler	

GİRİŞ:

Örf, adet ve gelenekleriyle, tarihin derinlikleri ve karanlıklarına gömölüp giden bir şehir var. Maalesef her geçen gün varlığından, eskiliğinden bir parça kopup örfü, adeti, gelenekleri kaybolup, tükenip giden bir şehir var: Ankara...

Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti oluşuna kadar yıllar yılı ihmal edilmiş koca Anadolu'nun bir parçası olan Ankara, yokluk içinde yanıp kavrulan bozkırların ortasında, sahipsiz, kimsesiz, garip ve dertli idi. Nasıl garip ve dertli olmasın. Ta Fatih Sultan Mehmet'ten bu yana ne insan eli değmiş, ne aranmış, ne sorulmuş, yoksulluk ve cehalet yakasına yapışmış onu hırpalarken, bir yandan da bitmek tükenmek bilmeyen savaşlara asker ve şehit vere vere helak olmuş.

Ankara'nın, İsmet İnönü ve on dört arkadaşının verdiği teklifin TBMM'de çoğunlukla kabul edilip 13 Ekim 1923'de başkent olmasından sonra kaderi değişmiş ve Anadolu'nun bağrında küçük bir bozkır kasabası olan Ankara, şimdi Avrupa'nın en modern başkentlerinden birisi haline gelmiştir.

Bu çalışmada, Ankara'nın tarihinden başlayarak, bilinmeyen birçok yönünü anlatmaya çalışacağız.

BÖLÜM 1- ANKARA'NIN TARİHİ, COĞRAFİ DURUMU VE KÜLTÜR VARLIKLARI

A- ANKARA'NIN TARİHİ:

Ankara'nın adının kaynağı kesin olarak bilinmemekle birlikte, belgelere dayanmayan ve günümüze kadar gelen söylentilere göre, tarihte bahsedilen ilk adı Galatlar tarafından verilen ve yunanca "çapa" anlamına gelen Ankyra'dır. Daha sonra değişerek sırasıyla Ancyre, Engüriye, Angara, Angora ve Ankara olmuştur.

Ankara'nın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmiyor. Ancak son zamanlarda bölgede yapılan araştırmalarda bulunan prehistorik izler, şehrin insanoğlunun yerleşik düzene geçtiği dönemlerde kurulduğunu göstermektedir. Buluntular ve araştırmacıların yaptıkları incelemeler, Ankara'da Hititler, Firigyalılar, Lidyalılar ve Galatlar'ın yaşamış olduklarını göstermektedir. Şehrin yerleşik düzeni çok eskilere dayanmasına rağmen, tarihi ancak Hitit devrinden itibaren takip edilebilmektedir.

Ankara'nın doğusunda bulunan Boğazköy'de (Hattuşaş), yapılan kazılarda, şehir ile ilgili önemli ipuçları elde edilmiştir. Bir kısım yabancı tarihçilere göre Hitit eserlerinde sık sık rastlanan Ankuva, muhtemelen bugünkü Ankara'nın bulunduğu yerdedir.

Malazgirt Savaşı ile Türkler'in eline geçen Ankara, en parlak dönemini Alaaddin Keykubat zamanında yaşamıştır.

Ankara, başkent seçildiği yıllarda çok az sayıda binası olan küçük, yoksul ve çorak bir şehirdi. İstiklal Savaşı'nın hazırlanıp sevk ve idare edildiği bir merkez olarak

adı milli mücadelenin sembolü haline gelen bu tarihi şehir, 29 Ekim 1923'de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra giderek büyümüş, yepyeni büyük ve modern bir görünüm kazanmıştır.

B- COĞRAFİ ÖZELLİKLER

Ankara, 26 bin 897 kilometrekarelik bir alana sahiptir. Ortalama olarak deniz seviyesinden yüksekliği 890 metredir.

Doğusunda Kırşehir ve Kırıkkale, batısında Eskişehir bulunan Ankara, kuzeyde Çankırı, kuzeybatıda Bolu ve güneyde Konya ve Aksaray illeri ile çevrilidir.

Ankara'nın ilçeleri, Altındağ, Çankaya, Mamak, Keçiören, Sincan, Yenimahalle, Akyurt, Beypazarı, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Etimesgut, Evren, Kazan, Gölbaşı, Bala, Ayaş, Güdül, Haymana, Kalecik, Kızılcahamam, Nallıhan, Polatlı ve Şereflikoçhisar'dır.

Etrafı dağlarla çevrili olan Ankara, kışları soğuk, yazları kurak geçen bir iklime sahiptir. En yağışlı mevsim ilkbahardır. Yörede en yaygın olan bitki topluluğu step'tir (bozkır).

Başkent olmasıyla birlikte aldığı göç nedeniyle nüfusu hızla artan Ankara'nın, 1990 yılında yapılan sayım sonunda nüfusu 3 milyon 236 bin 626 olarak tespit edilmiştir.

C- KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

Ankara, kültür ve tabiat varlıkları açısından çok zengin bir ilimizdir. Kentin tarihi kadar tarihi eski olan Ankara Kalesi, Ankara'nın en eski köprüsü Akköprü,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün kabrinin bulunduğu Anıtkabir, Ulus'ta Hacıbayram Camii bitişiğinde bulunan ve Galat Hükümdarı Amintos'un oğlu Kral Pylamenes tarafından Roma İmparatoru Augustus adına bir bağlılık nişanesi olarak yaptırdığı Augustus Tapınağı, Kızılay'da Güven Park içinde bulunan Güvenlik Anıtı, Defterdarlık ile Valilik binası arasındaki Julianus Sütunu, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi önünde bulunan Mimar Sinan Anıtı, Ulus Çankırı Caddesi üzerinde bulunan Roma Hamamı, Ulus Meydanı'nda yer alan Ulus Cumhuriyet Anıtı, Ankara'nın kültür değerlerinden birkaçıdır.

Ankara, kültür hazinelerin sergilendiği müzeler bakımından da çok önemli bir kenttir. Ankara'da, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Etnoğrafya Müzesi, Polatlı Alagöz Karargah Müzesi, Anıtkabir Müzesi, Ankara Atatürk Kültür Merkezi Cumhuriyet Müzesi, Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Devrimleri Müzesi, Bilim-Teknoloji ve Tabiat Tarihi Müzesi, Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi, Atatürk Orman Çiftliği Atatürk Evi Müzesi, Kurtuluş Savaşı Müzesi (1. TBMM Binası), Cumhuriyet Müzesi (2. TBMM Binası), Çankaya Müze Köşk, Devlet Mezarlığı Müzesi, MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesi, Mehmet Akif Ersoy Müze Evi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Müzesi, T.C Ziraat Bankası Müzesi, PTT Müzesi bulunmaktadır.

Çengel Han, Kurşunlu Han, Mahmut Paşa Bedesteni, Sulu Han, Zağfiran Hanı, Eski Hamam, Karacabey Hamamı, Şengül Hamamı, Ağaç Ayak Camii, Ahi Evran Camii, Ahi Yakup Camii, Alaaddin Camii, Aslanhane Camii, Cenab-ı Ahmet Paşa Camii, Çiçekçiöğlu Camii, Direkli Camii, Eskicioğlu Camii, Hacettepe Camii, Hacı Arap Camii, Hacı Bayram Camii, İbadullah Camii, Karacabey Camii, Kocatepe Camii, Kurşunlu Camii, Tabakhane Camii, Tacettin Camii, Zincirli Camii, Ahi Şerafettin Türbesi, Azimi Türbesi, Cenab-ı Ahmet Paşa Türbesi, Hacı Bayram Veli

Türbesi, İsmail Fazıl Paşa Türbesi, Karacabey Türbesi, Karyağdı Türbesi, Kesikbaş Türbesi, Yörük Dede Türbesi, Katolik Kilisesi, Meryem Ana Kilisesi, Anglikan Kilisesi, Sinagog, Ankara'nın diğer kültür varlıklarıdır.

BÖLÜM 2: YÖRESEL HALK KÜLTÜRÜ

A-GİYİM

a-Kadın giyimi:

Ankara'da ele geçen en eski örneklerden yakın zamana kadar yapılan araştırmalarda görülen başlıca kadın kıyafetlerinin en ilginç olanlarını takım halinde holta ve salta ile birlikte veya tek giyilen sırmalı entarilerle setentiliyon gibi düz ve kalın münakkaş ipekli kumaşlardan yapılan etek ceket şeklindeki elbiseler teşkil etmektedir. Kalın kıyafetleri evde, sokakta, misafirlğe giderken, düğün ve gelin elbiseleri gibi ağır ve kıymetli, her biri çeşitli renk ve şekillerde mevsim ve yaşa göre değişen birtakım elbise çeşitleriyle karşımıza çıkar.

-Düğün Kıyafetleri: Gelin elbiseleri ile düğün elbiseleri aynıdır. Yalnız gelinleri farklı kılan şey, başlarındaki tel ve duvaktır. Ağır elbise olarak addedilen bu elbiseler sadece düğün ve düğünle ilgili törenlerde giyilir, bunun dışında kesinlikle giyilmezdi.

Düğün elbiselerinin en eski örneklerini üç etek entariler oluşturur. Bunların aşağı yukarı üç asırlık bir geçmişi vardır. Üç eteklerden sonra iki etek denilen harbalı ve holtalı elbiseler giymeye başlanmıştır. İki eteklerden sonra da yavaş yavaş holtalar terkedilerek holtasız düz elbiselere rağbet başlamıştır. Bunların ilk örneklerini belinin iki yanı büzgülü ve pastalı bolca tek etekten oluşan, çantalı entari olarak tabir edilen sırmalı elbiseler teşkil etmektedir.

II. Abdülhamit devrinden itibaren ise setentiliyon gibi kalın ipekli ve münakkaş kumaşlardan yapılan ve daha çok Avrupa modası olduğu tahmin edilen korsjlı, balinalı uzun etek ve ceketten oluşan elbiseler giymeye başlanmıştır.

-Genç Kız Kıyafetleri: Genç kızların kıyafetleri genellikle sade ve basittir. Süslü elbiseler giymeleri toplumca ayıp sayılırdı. Esasen kızların kına gecesi ve nişandan başka törenlerde bulunmaları da geleneklere aykırı idi. Çok özel durumlarda düğüne gitmesi gerektiği zaman bile basma, pazen veya yünlüden alelade elbiseler giyerlerdi.

-Gezme Elbiseleri: II. Abdülhamit devrinden otuz sene öncesine kadar resmi misafirliklere gidişlerde, bayram ziyaretlerinde zengin hanımlar ipek kadife veya fasöne denilen yünlü kumaşlardan veya çitari denilen ipeklilerden uzun entariler giyerlerdi. Daha eskiler ise kutni denilen kumaşlardan yapılan elbiseler giyerlerdi. Bu elbiseler üzerine ipek şaldan mongün veya plüş denilen ipek kadifeden hırkalar giyilir, üstüne elmas gerdanlık, elmas muska, gıdık-altın, elmaslı saat takılır, başa oyallı yemeni örtülür, üstüne Bağdat çarısı (çarşaf) çarlanarak ziyarete gidilirdi.

-İç Çamaşırları: Çamaşır olarak tene üç en dokuma bezden kalçaya kadar uzunlukta bolca bir gömlek giyilirdi. Bu gömlek üzerine sütyen yerine canfes veya diğer herhangi bir kumaştan kolsuz astarlı, havuz yakalı, önden üç düğme ile iliklenen bir yelek üzerine de gezi veya diğer kumaşlardan bir içlik giyilirdi. Bundan başka dize kadar uzanan paçaları geniş dantelli veya fistolu beyaz patiskadan bir iç donu, bunun üzerine de basmadan iç astarlı, uçkurulu, paçalı, ayak bileklerinde hafifçe bol bir iç donu giyilirdi.

-Gündelik Kıyafetler: Mevsime, yaşa, ekonomik duruma göre bazı değişiklikler gösterir. Fakir veya orta halli kadınlar, doğrudan doğruya çinti donu denilen dış donu üzerine basmadan bir içlik, içlik üzerine de basmadan içi pamuklu ve üstü parmak dikişli ceket şeklinde düz hırka giyerler, başlarına yaşlılar kalıpsız iki parmak yüksekliğinde fes giyip üzerine oyasız yemeni örterlerdi. Gençler ise biraz yüksekçe kalıplı fes giyip yemeniyi üçgen şeklinde üç köşe katlayarak fesin üzerine

örterlerdi. Sokağa çıkacakları zaman yakın komşuya giderlerken damarlı çar dedikleri bir örtü ile başlarını örterler daha uzak bir yere giderken de damarlı veya kareli uzun çarlara bürünürlerdi.

Zengin olan kadınlar ise çinti don üzerine basma ve yünlüden oluşan uzun, düz, baştan geçme peşli entariler giyerlerdi. Bu entari üzerine de ekonomik durumuna göre basmadan, yünlü veya kadifeden, parmak dikişli içi pamuklu hırkalar giyerlerdi. Yaşlılar başlarına takke gibi kalıpsız fes, gençler ise daha uzun ve kalıplı fes giyerlerdi. Fes üzerine gençler yemeni, yaşlılar oyasız yemeni örterlerdi.

-Sokak Kıyafetleri: Ele geçen en eski kaynaklara göre, 17. yüzyılda Ankara'da ferace giyildiği görülür. Feracelerden sonra çarlar giymeye başlanmıştır.

II. Abdülhamit döneminde feraceler yasaklanıp çarşaf giyilmesi emredilince gençler çarşafı tercih etmiş, yaşlılar ise beyaz çarlarını giymeye devam etmişlerdir.

-Hamam Kıyafetleri: Yeni gelin veya zengin genç hanımların hamam kıyafetleri de dikkate değerdir. Yeni gelin veya zengin genç bir hanım hamama giderken helai don ve gömleğini, sevai telli yelek ve içliğini, üstüne elbisesini giyer, başına oyali yemenisini takar, hamam bohçasını hazırlayarak Bağdat çarını giyip hamama giderdi.

b- Erkek Giyimi

Anadolu erkek giyimini, Ankara da dahil olmak üzere üç grup altında toplamak mümkündür:

-üç etek entariler,

-şalvar ve işlik, fermani veya gazekiden oluşan takımlar,

-efe, zeybek veya dadaşlara özgü dizlikli zıpka veya zıvgalı camadan veya cepkenli kıyafetler.

Ankara'da erkek kıyafetleri üzerindeki araştırmalar, yaklaşık 150 yıl öncesinden Cumhuriyet dönemine kadar kıyafet çeşitleri üzerinde yapılmıştır. Bu süre içinde Ankara'da çeşitli halk tabakasının giydiği kıyafetleri başlıca 5 ana başlık altında toplamak mümkündür.

-İlmiye Sınıfının Kıyafeti: İlmiye sınıfına ait başlıca takımların en dikkate değer olanlarını üç etek entariler teşkil eder. Abdülhamit devrinin sonuna kadar ilmiye sınıfının olduğu kadar esnaf sınıfının da giyiminin esas unsurunu oluşturmuştur. Genellikle şetari, altıparmak veya osmaniye topu gibi yollu kumaşlardan yapılan bu entariler önü baştan başa açık, yanlarının birer karış yeri yırtmaçlı, uzun kollu, haydari yakalı, önünün bele kadar kısmı ile kol yerleri kaytan süslü olur ve belinin yanında küçük bir bağla bağlamak suretiyle iki önü birbiri üstüne kavuşurdu. Yaklaşık olarak II. Abdülhamit devrinin ilk yarısına kadar hocalar tarafından gayet uzun ve bol şalvarlar pamuklu iç işlikleri ile giyilen bu üç etek entariler üzerine bele ince tarzda ipek Trablus kuşağı, beyaz tiftik veya Gürün şalından bir kuşak sarılır, sırtta da mevsim ve duruma göre ya pamuklu hırka veya Mekke hırkası, sokakta lata, camide ise cüppe giyilirdi.

Üç etek entariler terk edildikten sonra ilmiye sınıfı tarafından pantolona çok benzeyen, yalnız üstü ondan biraz daha bolca elifiye şalvarlar giyilmiştir. Elifiyeler üzerine biraz zengince olanlar şam topundan, zengin olmayanlar yollu pazen veya ketenden parmak yakalı, önden düğmeli, uzun bilezikli kollu bir işlik giyer, bele beyaz tiftik veya Gürün şalından bir kuşak sarar, üzerine şuha veya kumaştan bir yelek giyerlerdi.

-Okuma Çağındaki Çocukların Kıyafetleri: Okuma çağındaki çocuklar, okuyan veya okumayan olmak üzere iki kısma ayrılır ve bunlardan okumayanlar esnaf olurdu.

Okuyan çocukların kıyafeti, II. Abdülhamit devrinin birinci yarısına kadar üç etek entari üzerine çuhadan mintan giyer, bellerine şal kuşak sararlardı. Ankara'da ilk Maarif Teşkilatı kurulduktan sonra bu üç etek entariler kalkmış, yerine pazen veya kumaştan içi astarlı uzun şalvarlar ile işlik ve pamuk hırkadan ibaret takımlar giymeye, daha sonraları ise elifiyeler ve nihayet ekonomik durumu iyi olanlar tarafından setre pantollar giymeye başlanmıştır.

Yeni yetişen ve okumayan 13-14 yaşındaki esnaf çocuklarından efeliğe hevesli olanlar yaşlıların giydiği bu kısa şalvarların biraz daha darca ve itinalı olanları ile tıpkı efelerinki gibi işlik, yelek, fermani giyer, bele genişçe bir kuşak ile isteyenler silahlık kuşanırdı.

Efe olmak istemeyen gençler ise yaşlıların giydiği takımların daha dar ve gösterişlisini giyerlerdi.

-Esnaf Kıyafetleri: II. Abdülhamit devrinin sonlarına kadar Ankaralı esnaf da tıpkı ilmiye sınıfı gibi üç etek entarilerden oluşan takımlar giyerdi. Bu entarilerin altına, yakasından güzel görülmesi için bir iç işliği giyilir, bele uzun veya değirmi şal kuşak kuşanılır, sırta da hocalardan farklı olarak kuşağın üzerini örtecek uzunlukta işlemesiz bir gazeki veya fermani giyilirdi. Mekke hırkası bulunanlar bunların üzerine ayrıca bir Mekke hırkası veya pamuklu hırka, kışın ise hocalardan farklı olarak isteyenler mırız, aba, daha zengince olanlar ise kürk giyerlerdi.

-Efe ve Zeybek Kıyafeti: Zeybeklerin giydikleri elbiseler, hemen hemen birbirine benzer. Bunlar dizlik, işlik, camadan veya cepken ve bellerinde genişçe sarılı kuşak, kuşak üzerinde çeşitli silahlarla dolu bir silahlıktan ibarettir.

Zeybekler, kendi aralarında cesaret ve yiğitlikle sivrilenleri efe diye anarlardı. Efeler, çarlık dizlik denilen beyaz patiskadan diz kapağının hemen altında bir tür kısa şalvar giyerlerdi. Bu dizliklerin paçalık tabir edilen kısımları sarı ipekli işli olur ve sim

karışık yünden uzun beyaz Sivrihisar diz çorapları ile giyilirdi. Sonraları bu dizlik ve çoraplar terkedilerek II. Abdülhamit devrinin ilk yarısına kadar bunların işlemez, düz patiskadan olanları ile düz beyaz yünden düz çorapları giyilmiştir. Sekiz metre patiskadan çok bol ve geniş bir şekilde yapılan bu dizliklerin bütün kıvrıntı ve döküntüleri arkada toplamak suretiyle önü adeta düz ve kırışksız olur, diz kapağının hemen altında ve dize sıkıca oturmuş durumda olan paçasıyla ayağa giyilen diz çorabı arasında iki parmak yer açık kalarak ten görünürdü. Beyaz dizlikler ile sırta çarlık işlik denilen beyaz patiskadan parmak yakalı, önden iri sedef düğmeli, uzun bilezikli kolları olan bir işlik ve onun üzerine kırmızı beyaz yollu Osmaniye işlik giyilir, bele genişçe şal kuşak ile silahlık takılırdı. Bu takımlar ile ayağa kesinlikle kırmızı diz bağı, uzun beyaz ajurlu diz çorabı ve kırmızı cimcime veya yemeni, sırta da Osmaniye işlik üzerine sırmalı camadan veya sırmalı cepken, bunlar yoksa sırmalı yelek giyilirdi.

Uzun konçlu diz çorabı ve hatta çizme giymekle beraber dizlik giyenlerinin diz kapakları ile baldırlarının büyük bir kısmı mutlaka açık bulunurdu. Başlarına fes giyer, üzerine ipekli çevre ve poşu sararlardı. Cepkenlerini giymeyip omuzlarından aşağı sarkıtmak adetleri idi.

-Memur Kıyafetleri: Ankara'daki memur kıyafetleri, yüksek, orta ve küçük dereceli memur kıyafeti olmak üzere üç gruba ayrılır.

Yüksek dereceli memurlar, setre pantolon, beş santimetre yüksekliğinde dik veya uçları kelebek yakalı gömlekler giyer, yakalara boynun arkasından iliklenen hazır uzun kravat veya papyon kravat bağlayıp bunları mücevherli iğneler ile tuttururlar, gömlek ve pantolon üstüne de göğsü kapalı bir yelek giyerlerdi. Başlarında kalıplı fes, ellerinde şık bir baston bulunurdu.

Orta dereceli memurlar, setre pantolon veya ceket pantolonlar ile kolalı gömlek yerine basma işlik giyer ve işlik üzerine işliğı örterek şık görünmesi için düz ya da pastalı kolalı patiskadan bir jile takardı. Bu jileler üzerine dik veya ucu kıvrık kolalı bir yakalık ve beş parmak genişliğinde uçları kıvrık kolalı kolluk ile boynun arkasından iliklenen hazır kravat takılır ve üstüne yelek giyilirdi. Başlarına da şıllık fesleri denilen feslerden takarlardı.

Küçük dereceli memurların kıyafetleri ise karışıktır. Genellikle elifiye giymekle beraber üzerine ceket giyenler de bulunurdu. Başlarında sarıksız dal fes bulunması şarttı.

B- ÖRF, ADET, GELENEK VE GÖRENEKLER

a- İnanışlar

Türkiye'nin birçok bölgesinde olduğu gibi Ankara'da da çeşitli inanışlar ve hurafeler vardı. Bu inanışlardan bazıları şunlar:

Bir inanışa göre, çocuğı olmayan kadın ayın ilk çarşambasında içi dolu bir su kabını yönü kibleye gelecek şekilde çatı oluğına asar. Tanınmış evliyalara adına birer anahtara bez bağlayarak su kabına atar. Sabah olunca bakıldığında hangi anahtar paslanmışsa o türbeye gidilir ve türbede kuşak kuşanılır. Üç defa türbenin etrafında döndükten sonra kuşak türbenin üzerine bırakılır ve eğer çocuk olursa kurban kesilir. Çocuğı o evliyanın adı veya "Satılmış" adı verilir.

Sütü olmayan annenin kocası sabah erkenden kalkarak kimseye görünmeden Kumacık çeşmesine gider. Aldığı iki simitten birisini çeşmeye bırakır, diğerini ise eve getirir. Çeşmeden doldurduğu su ile eve getirdiğı simidi karısına

yedirir. Çeşmeden dönerken arkasına bakmaması ve kimse ile konuşmaması gerekir. Böylece kadının sütünün geleceğine inanılır.

Loğusa bulunan eve sıcak ekmek getirilmez, keza loğusası bulunan evden komşuya kömür, sirke, soğan, kül, ateş çıkartılmaz. Dışarıdan getirilen acı ve çığ şeyler dışarıda bırakılır. Aksi taktirde kırk basacağına inanılır.

Çocuk evden ilk defa komşuya götürüldüğünde, dönüşte ev sahibi, çocuğun kundağına bir parça ekmek koyar ve çocuğun yüzüne un sürer. Bu, ölünceye kadar tok, saçlı ve sakalı ihtiyarlayıncaya kadar un gibi ağarsın diye yapılır.

Çocuğu çok zayıf olan bir kadın sabah erkenden kalkar, üç yol ağzına taştan bir ocak kurar ve içine de çocuğu oturtur. Ocağın altına süpürge çöplerinden bir ateş yakar. İlk gelen kimse kadına ne yaptığını sorar. Kadın da pişiriyorum der. Bu soru üç kişi oluncaya kadar tekrarlanır. Pişen cin çocuğu olup cin, çocuğunun pişirildiğini görünce çocuğunu alır yerine çalmış olduğu sıhhatli çocuğu getirir. Bu suretle çocuk o günden sonra kilo almaya başlamış.

Geç konuşan bir çocuğu annesi bir çuvala koyar, sırtına alır. Ayın ilk çarşambasında yedi komşuyu gezdirir. Bu suretle çocuğun erken konuşacağına inanılmış.

-Beşik Düğünü: Çocuk doğduktan sonra çocuğun dedesi, yoksa dayısı tarafından çocuğa bir beşik yaptırılır, içine yatağı, yorganı konulur ve takkesine yakın akrabaları birer altın takarlar. Beşik bir bürüncekle sarılarak çocuğun evine gönderilir.

Bu arada çocuğun akrabaları davet edilir. Beşik ortaya konulur. Loğusa kadın beşiğin etrafında üç defa dolaştıktan sonra çocuğu beşiğine yatırır, dua edilir, yemek yenir ve dağılır. Nazar değmemesi için misafirler gittikten sonra bir avuç tuz okunur ve ev halkı ayrı ayrı tuza üfler ve tuz yakılır.

-Diş bulguru: Bir gün önce komşular ve akrabalar davet edilir. Çocuğa yeni

elbiseleri giydirilir. Çocuk ortaya oturtulur ve yüzü örtü ile örtülür. En yaşlı kadın, "başın dışın kuvvetli olsun" der ve çocuğun başından avuç avuç bulgur serper. Daha sonra susamlı simit ve çöreklerle fıstık ve bulgur konulur.

-Sünnet Düşünü: Çocuk en geç on iki yaşına kadar sünnet olur. Sünnet düşümleri genellikle çarşamba, perşembe ve pazar günleri yapılır. Çocuk tek olarak sünnet edilmez. Kardeşi varsa onunla, yoksa öksüz, fakir bir çocuk bulunur eş yapılır. Sünnet olmuş bir çocuk yanına oturtulur. Buna sağdıç denir. Yatağının altına arpa, buğday serpilir. Böylece çocuğun çocukları bol olurmuş.

Sünnet yatağı süslenir. Sünnet olacak çocukların kaşlarının arasına elif, gözlerine sürme çekilir. Maşallah yazılı fesine, inciden püskül yapılır. Püskülün üstüne altın dizili külte takılır. Çocuğa uzun entari giydirilir, faytona ya da ata bindirilerek mezarlığa götürülür. Burada Kuran okunur, oradan çocuğun yakın akrabaları gezdirilir ve el öptürülür. Bu arada davul zurna durmadan oyun havaları çalar.

Sünnet olacak çocuk, üst üste konmuş yastıkların üzerine oturtulur. Sünnetçi "bıçak kesmiyor" deyince baba ve anne bazı vaadlerde bulunur. Bu sırada çocuk sünnet edilir ve yatağına konulur. Çocuğun daha kolay sünnet olması için ihtiyar kadınlar oklava çevirirler.

b- Eski Ankara Düşümleri

Ankara düşümlerinde, Oğuz Türkleri'nin örf, adet ve gelenekleri tamamen hakim olmuş ve bu adetler birer birer kaybolmaktadır.

Evlenecek çağa gelmiş erkeğe, daha önce göze kestirilmiş bir kız yoksa erkek evi, yakın akrabalarını da yanına alarak kız evlerini ziyarete giderler. Buna "dünür gezme" denir. Bu gezmelerde kız, nezaket icabı her gelenin karşısına çıkar.

Bu görünme, ikramlar sırasında olur. Erkek tarafı kızı beğenmişse ikinci kez gidilir ve kız istenir.

Nişan (şerbet içme): Eskiden bugünkü gibi davetiye olmadığı için okuyucu kadınlar davete giderlerdi. Bunlar Ankara'nın bütün evlerini ve ailelerini tanırlardı. Erkek evi, nişan için kız evinin bütün ev halkına hediyelerini alırlardı.

Erkek evinin misafirleri toplu halde kız evine giderler, kız anası misafirleri karşılardı. Önce bir yorgunluk kahvesi içilir, nişanın hayırlı geçmesi için dualar okunur ve dağılınırdı.

-Çeyiz alma: Çeyiz, pazartesi günü bir odaya asılır ve burada teşhir edilirdi. Bunların yanında kızın yatak yorgan ve bakır takımları bulunurdu. Çeyiz görmeye yakın akrabalar ve komşu kadınlar çağırılırdı. Çeyiz altında kahve içilirdi.

-Kına gecesi: Çeyiz aldıktan sonra kız evi erkek evini kına gecesine davet eder. Bu toplantıda, türlü kuruyemişler, çörekler misafirlere ikram edilir. Köçekler, türlü oyunlar oynar ve misafirleri coştururlar.

Kına yakarken odanın ortasına üst üste konulmuş yastıklardan bir taht kurulur, gelinin yüzü de bürüncekle örtülür. Gelinin iki elinden iki genç kız tutar ve kurulan tahta yüzü kibleye gelecek şekilde oturtulur. Bu arada yaşlı bir kadın kınanın yakılması için bağırır ve kızın anasını çağırır. Bu sırada kız ve ana birbirine sarılarak ağlarlar. Bu sırada misafirler de ağıta iştirak ederler. Kınayı mutlaka kocası ölmemiş, dul olmayan bir kadın yakar. Kına önce sağ, sonra sol ele yakılır.

Kına yakarken söylenen türkülerden birisi şöyle:

Altın tas içinde kınam ezilir

Gümüş tarak ile örgüm çözülür

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

Bir orak verin tarla biçeyim

Biçeyim de anama babama yollar açayım

Anadan babadan vazgeç diyorlar nasıl geçeyim

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

Gurbetlik gurbetlik zalim gurbetlik

Kayanın başında öter bir keklik

Sana yakın ama bana gurbetlik

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller anam dedikçe ben duramam

-Nikah: Kıza dünür gidilip nişan ve takı merasimi bittikten sonra sıra nikaha gelmiştir. Bu ana kadar ne kız erkeği, ne de erkek kızı uzaktan ve yakından görmemiştir. Görmek şöyle dursun, erkeğin kızın evinin önünden dahi geçmesi ayıp sayılırdı.

Nikah merasimi ancak iki tarafın yakınlarının taraflardan aldıkları vekaletnamelerle olurdu. Kızın da vekaleti alındıktan sonra iki şahit huzurunda nikah kıyılır ve hazırlanan izinname iki tarafça imzalanırdı.

C- ANKARA MUTFAĞI:

Eski Ankara mutfağı evin en büyük kısmını meydana getirirdi. Bir tarafta ocak ve tandır, diğer tarafta kışlık erzakın muhafaza edildiği kiler bulunurdu. Kilerler genellikle iki katlı olur ve yukarı kısmına müsandere denirdi. Mutfağın bir kenarına odun yığılırdı. Yemekler, yere serilen sofralarda yenir, önce büyükler, sonra ev halkı yemeğe otururdu.

Ankara Yemekleri

-Çorbalar: Aş çorbası, dutmaç, keşkek çorbası, miyane çorbası, sütlü çorba, tarhana çorbası, toyga çorbası.

-Et Yemekleri: Ankara tavası, alabörtme, calla, çoban kavurması, ilişkik, kapama, orman kebabı, patlıcanlı et, sızgıç, siyel, siyer.

-Pilavlar: Bici, bulgur pilavı, oğmaç aşı, pıtpıt pilavı.

-Köfteler: Kadınbudu köfte, mücirim köftesi, yumurtalı köfte, tohma, tiritli köfte.

-Dolmalar: Efelek dolması, mantı, şirden dolması (mumbar), yalancı dolma, yaprak dolması.

-Börekler-Çörekler: Altüst böreği, ay böreği, bohça böreği, entekke böreği, hammam, kaha, kol böreği, papaç, pazar böreği, tandır böreği, yalkı.

-Yemekler: Carciran, bici aşı, çılıbr, çırpma, göçe, göter, kalle, keşkek yemeği, köremez, mıhlama, omaç, papara, saz, tamtak tiridi, topaç.

-Hamur İşi Yemekler: Bazlama, cızlama, gözleme, nevizme, öllüğün körü, su böreği.

-Tatlılar-Kompostolar: Ayva boranası, baklava, bartlak, datlaş, ekir, fıslak, hoşmerim, kabak tatlısı, karga beyni, kar helvası, kaygana, köyter, omaç, perçem, saraylı, tiltil helvası, tuhafiye, zerdali boranası, zerdali hoşafı.

-Turşular: Kelek turşusu, biber turşusu, hıyar turşusu, kalem turşusu.

-Ekmekler: Bazlamacın, bezdirme, gizleme, çerpit, ebem ekmeği, kartalaç, kömbe, kete, saçkıran, serit, yarımca.

BÖLÜM 3: FOLKLÖR VE HALK EDEBİYATI

A- HALK OYUNLARI

Bugün Türkiye'nin her beldesinin ayrı bir özellik taşıyan halk oyunlarına göz atıldığında Ankara'nın bu konuda olgunluk, mertlik ve vakar ifadeleri taşıyan unsurlarıyla dikkat çektiği görülür.

Ankara halk oyunlarında kadınlar ve kızlar yer almamıştır. Kadınlar, düğünlerde, kına gecelerinde ve kendi aralarında düzenledikleri eğlencelerde kendilerine özgü güldürücü, eğlendirici oyunlar oynarlar. Çalgıları tef ve kaşıktır.

Ankara halk oyunları iki kısımda incelenir:

a- Zeybekler:

-Ankara Zeybeği: Oyunların en gösterişlisidir. Yiğitlik ve mertlik ifade eder. Bu zeybek sazla oynanmakta olup ağır bir melodisi vardır. En az iki kişi tarafından oynanır. Üçlü sacayağı denileni daha da gösterişlidir. Zeybek oyunlarında dikkat edilecek ve en başta gelen husus, oyunun vermiş olduğu karakteristik hava ve melodiye göre jest ve figürleri ayarlamaktır. Yani duruş, kasılış ve poz, zeybek oyununun bütün ihtişamını ortaya koyar.

Ankara Zeybeği'ne bir örnek Hakkı Güneer Efe'den...

Ay doğar bedir Allah

Bu sevda nedir Allah

Ya yarimden bir haber

Ya bana sabır Allah

Amanın estanesine

Kavrulmuş kestanesine

Vurgunum bir tanesine

Ay doğar arasından

Bulutlar arasından

Kız göğsün görünüyor

Düğmeler arasından

Amanın estanesine

Kavrulmuş kestanesine

Vurgunum bir tanesine

-Mendil Zeybeği: Bu oyun da ağır ve akıcı figürleri ile Ankara zeybeğine yakındır. Keza iki kişi tarafından ya da daha fazla kişiyle oynanır. Bu zeybeğin en güzel görünüşü, çöküşte her iki dizin de yere vurularak doğrulmasıdır.

-Karaşar Zeybeği: Ankara'nın ilçelerinden Beypazarı'nın Karaşar nahiyesinin eski Ankara ile ilgisi olduğu bilinmektedir. Gerek melodisindeki akıcılık, gerek oyundaki tek ayak figürleri ile dikkati çeker. Zeybek, söylenen türküyü takiben ve iki kişi tarafından oynanır.

Karaşar Zeybeği'nin Türküsü şöyle:

Zeybek misin zeybek donu giyecek efem

Katil misin tatlı cana kıyacak

Cahil misin el sözüne uyacak efem

Koç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Bir ahbap uğruna ölenlerdeniz

Döküldü mü maşrapamın kalayı efem

Bozuldu mu zeybeklerin alayı

Düşmanları öldürmenin kolayı efem

Yattım uykulardan uyanamadım

Yağlı kamalara dayanamadım

Aliverin martinimi atayım efem

Atayım da Karaşar'ı katayım

Fırsat verin düşmanları haklayım efem

Koç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Biz millet uğruna ölenlerdeniz

Zeybekleri yaylalarda bastılar efem

Cepkenini çam dalına astılar

Beş kardaşı bir tahtada kestiler efem

Öldürün Hüseyin'i kıymayın Ali'ye

Kelleleri bahşış gitti valiye

Hüseyinimin de biber gibi benleri efem

Al kan oldu da cepkeninin yenleri

Şan verdi de bu diyarın efeleri efem

Öldürmen Hüseyin'i de kıymayın Ali'ye

Kelleleri bahşış gitti valiye

Üzengim kırıldı indim bağladım efem

Çektim martinimi kabzasından kavradım

Ben annemi nafile yere ağılattım efem

-Seymen Zeybeği: Diğer zeybeklerden tamamen ayrı bir özelliği olan seymen zeybeği, diğer zeybek oyunları gibi sazla değil, davul zurna ile iki veya üç kişi tarafından oynanır. Seymen zeybeği, isminden de anlaşılacağı gibi düzenlenen seymen alaylarında, düğünlerde, alayın önünde bulunan davul ve zurnanın hemen önünde kılıç veya tekke palalarıyla giden zeybekler tarafından oynanır.

-Yağcıoğlu Zeybeği: Bu zeybek oyunu, Efe Yağcıoğlu Ahmet Ağa'ya ithaf edilmiştir. Zeybeğin ritim, ayak oyunları, poz ve hareketleri mertlik ifade eder. Diz vuruşları, dönüşleri, melodisi, insanları eski Ankara'ya götürür. Saz, ayakta ve göğüste tutularak çalınır.

Yağcıoğlu Zeybeği'nin türküsü şöyle:

İbrahim çavuş höyüklüden iniyor aman

Elma gözlü kır atına biniyor hey

Öcüoğlu tütünleri vermiyor aman

Ben vuruldum gidiyorum ahirete hey

Selam söylen Yağcıoğlu'nun Ahmet'e hey

Höyüklünün edirafı köşk olsun aman

Beni vuran efelere aşk olsun hey

Aynalı martin mezarıma taş olsun aman

Ben vuruldum gidiyorum ahirete hey

Selam söylen Yağcıoğlu'nun Ahmet'e hey

Varın bakın değirmenin döner mi aman

Değirmene binbaşım da iner mi hey

Binbaşım da kıratına biner mi aman

Ben vuruldum gidiyorum ahirete hey

Selam söylen Yağcıoğlu'nun Ahmet'e hey

b- Düz Oyunlar

Ankara düz oyunlarının ahengi farklı, ritmi yumuşaktır. Sazın sesi bazen hareketli, bazen duygulu, bazen de coşkuludur. Düz oyunların figürleri ayak

oyunlarıyla süslenmiştir ve birbirine çok benzer. Hepsi saz ile grup halinde oynanır. Sazdan başka müzik aleti yoktur.

-Misket: Yıllar önce yaşanmış gerçek bir aşkı dile getirir. Efe, yavuklusunun oyalı beyaz yazması arasında kızaran yanaklarını misket elmasına benzettği için ona bu ismi vermiş. Oyuna ayak figürleri hakimdir. Üç veya dört kişi tarafından oynanır. Bu oyunda üç hareket esastır: Duruş, yürüyüş ve sekiş.

Efe, misketinden uzak kaldığı günlerde gönlünü kavuran, içinde kor gibi yanan ateşi, aşkını sazında şöyle dile getirmiş:

Güvercinim uyur mu

Çağırısam uyanır mı

Misket orda ben burda

Buna can dayanır mı

A benim aslan yarım

Dağlara yaslan yarım

Dağlar cefa götürmez

Sineme yaslan yarım

Güvercinim uçuverdi

Kanadın açıverdi

El oğlu değil mi

Sevdi de kaçıverdi

A benim hacı yarım

Başımın tacı yarım

Eller bana acımaz

Sen bana acı yarım

Caminin ezan vakti

İçinin düzen vakti

Ben misketi kaybettim

Sonbahar güzel vakti

Havuz başı su başı

Ben istemem yüzbaşı

Olursa müşir olsun

Dosta düşmana karşı

Caminin ezanı yok

İçinin düzeni yok

Çok memleketler gezdim

Misket'ten güzeli yok

Üzüm dengi yıkıldı

Şarap suya sıkıldı

Verin benim yarimi

Şimdi canım sıkıldı

Yılan kaydı kamyısa

Şu neylesin yanmışa

Mevlam sabırlar versin

Yarinden ayrılmışa

Deniz kumsuz olur mu

Dibi kumsuz olur mu

Ben müftüye danıştım

Yiğit yarsız olur mu

Yılan aktı gazele

Gönül düştü güzele

Vallahbillah kıyarım

Yarım ilen gezene

Ördek gölde süzülür

İnci mercan dizilir

Açma misket göğsünü

Hastamız var üzülür

İncir koydum çekiye

Kim okuya kim yaza

Misket düşmüş şaraba

Yedi benlim rakıya

-Hüdayda: Ankara'nın en eski oyunudur. İsmi, padişaha rakkaslik yapmış olan Fatma adında güzel bir kadından almıştır. Hüdayda, Ankara'nın en sevilen ve adeta milli oyunu haline gelmiştir. İki kişiden fazlasıyla oynanmaz. Sekerek yürürken yapılan hareketler ilgi çekicidir. Karşılıklı kasılmadan ve ağır ağır gezinmeden sonra oyuna girilir. Efe silahını çekerek önce sağa, sonra sola, tekrar sağa sallanarak silahını ateşler. Oyunun devamında karşılıklı gidiş geliş ve yan yana sekiş hareketleri durgun denizde kanat çırpın martı güzelliğindedir.

Ankaralı, Hüdayda'ya şöyle seslenir:

Dama çıkma kaşa çık

Arpalar kara kılçık

Canım cümbüş isterse

Giy kalloşu yola çık

Hüdayda da Ankaralı hüdayda

Beş yüz altın yedirdik bir ayda

Beş yüz daha yedirsek ne fayda

Dama bulgur sererler

Çıkma boyun görürler

Saçın ibrişim telli

Hançere bağ örerler

Hüdayda da samur kaşım hüdayda

Gtti de gelmedi altı ayda

Başını da yesin yavrum bu sevda

Bulguru kaynatırlar

Yaylada yaylatırlar

bizde adet böyledir

Güzeli oynatırlar

Hüdayda da köylü kızı hüdayda

Bende takat kalmadı ne fayda

Kalloş potin aldım ne fayda

Dama çattım çatmayı

Çağırın gelsin Fatma'yı

Fatma nerden öğrenmiş

Yorgandan kol atmayı

Hüdayda da sarı kız da hüdayda

Çifti çubuğu yedin bir ayda

Küpte bulgur kalmadı ne fayda

Gökte yıldız ellidir

Ellisi de bellidir

Yari hüdayda olanının

Gözlerinden bellidir

Hüdayda da samur saçım hüdayda

Tarla tapan kalmadı ne fayda

Başını da yesin yavrum bu sevda

-Mor Koyun: Bu oyun da Ankara'nın eski bir oyunu olup iki veya dört kişi tarafından oynanır. Oyunda kol ve ayak hareketleri hakimdir. Karşılıklı eş tutularak açılıp kapanma hareketleriyle kendine özgü bir estetiği vardır. Dört efenin bir noktada toplanıp hafif sağa eğilerek açılmaları bir gül goncasına benzetilir. Efsanevi bir aşktan doğan bu oyunun sözleri şöyle:

Mor koyun meler gelir

Dağları deler gelir

Hakikatli yar olsa

Uykuyu böler gelir

Esine de yavrum esine

Gül koymuş dalfesine

Doyulmuyor o yarin cilvesine

Mor koyun meşelerde

Gül suyu şişelerde

Herkes yarini almış

Biz kaldık köşelerde

Esine de yavrum esine

Gül koymuş dalfesine
Doyulmuyor o yarin cilvesine

Mor koyun kuzusuna
Can kaynar bazısına
Ne deyim de ağlayım
Alnımın yazısına

Esine de yavrum esine
Gül koymuş dalfesine
Doyulmuyor o yarin cilvesine

Mor koyun dağlar gelir
Gül suyu bağdan gelir
Al topuk beyaz gerdan
Her gün pınardan gelir

Esine de yavrum esine
Gül koymuş dalfesine
Doyulmuyor o yarin cilvesine

Kar yağar kar dağına
Gül koymuş bardağına
yar bizi davet etmez
Gül sine çardağına

Esine de yavrum esine
Gül koymuş dalfesine
Doyulmuyor o yarin cilvesine

-Name Gelin: Ankara efelerinin en çok sevdikleri, daha çok yaşlı efelerin oynadıkları bir oyundur. Sağ ayak hep beraber yere vurularak oynanır.

Kasap Yaşar Ağa'nın yazdığı name gelin şu dizelerden oluşuyor:

Evleri var hurda
Hep güzeller burda
Namem benim orda
Yandım name gelin

Gelin, gelin, gelin
Öldüm name gelin
Bir tomurcuk gül idim
Soldum name gelin

Evleri var iğde
Hep dalları yerde
Benim Namem nerde
Bahçalarda suda

Gelin, gelin, gelin

Öldüm name gelin

Bir tomurcuk gül idim

Soldum name gelin

Ayağında lastik

Baş ucunda yastık

Name ile küstük

Yandım name gelin

Gelin, gelin, gelin

Öldüm name gelin

Bir tomurcuk gül idim

Soldum name gelin

Evleri var engin

Babası var zengin

Name benim dengim

Yandım name gelin

Gelin, gelin, gelin

Öldüm name gelin

Bir tomurcuk gül idim

Soldum name gelin

-Yandım Şeker: Düz oyunların en hareketlisi, en kıvrak olanıdır. Yürüme, sekiş ve kolların ahengli hareketi, seyrine zevk katan unsurlardır. Saz eşliğinde iki veya dörk kişi ile oynanır.

Eski efelerden Kıyak Ali'nin yazdığı yandım şekerin sözleri şöyle:

Haydan olur huydan olur

Arap atları taydan olur

Bu güzellik soydan olur

Oğlan, oğlan, oğlan

Yandım şeker oğlan

Anasına darılmış

Damda yatan oğlan

Vardım baktım yatmışımış

Yorgan tere batmışımış

Canı cana katmışımış

Kayada gezen oğlan

Ablası güzel oğlan

Gece gelme gündüz gel

Horozdan korkan oğlan

Damdan indim gürp diye

Kızdan öptüm şırp diye

Anası ardımdaymış

Sırtıma vurdu gürp diye

Oğlan, oğlan, oğlan

Yardım şeker oğlan

Babasına darılmış

Kama çeken oğlan

-Sabahi: Saz düzeniyle oynanan bu oyun, en ağır olanıdır. Türkü okunurken iki veya üç efe ağır ağır gezinirler, arada bir dururlar. Bu duruşta sağ el silahlıkta, sol el arkada belde olur. Türkünün bitiminde oyuna başlanır.

Var gel yare var gel hatıram için

Sual et gül yüzlüm nemden usanmış

Çektiğim cevri cefalar niçin

Ne kemliğim görmüş nemden usanmış

Dilbere arzettiğim aşkın badesin

Naz eder efendim içmez üç gündür

Saçı leylanın beni mecnun eyledi

Cevreden cefadan kaçmaz üç gündür

Gözlerin şahı aklımı aldı

Durmayıp ikrarda feryadı sardı

Ağlayı ağlayı kan ile doldu

Gözlerim dünyayı seçmez üç gündür

Ağlatır sevdiğim ben derd mendi

Ah etsem sökölür göğsümün bendi

Yarimden ayrılalı serime konu

Kasavet kervanı göçmez üç gündür

İbret aldım yarin hilal kaşından

Değirmenler döner çeşmin yaşından

Adu sözünden münkir taşından

Gönlümün şişesi bin parelendi

-Yıldız: İki kişilik bir oyundur. Güzel bir melodisi olan oyun, sazla oynanır. Bu oyun seher yıldızına ithaf edilmiştir. Eski sohbetlerde tan yeri ağarırken pırıl pırıl parlayan yıldız artık sohbetin bittiğini, sabahın yaklaştığını hatırlattığı için bu oyun en son oyundur.

-Çarşamba: Karşılıklı iki kişi tarafından oynanır. Çok hareketli bir oyundur. Kol hareketleri, karşılıklı gidiş gelişler ve kolların yukarı olmayıp normal şekilde sarkıtılarak sallanışı göz doldurur.

Çarşamba oyununa örnek olarak Ankara koşmasını verebiliriz

Yürü güzel yürü ömrümün vari

Eridi kalmadı dağların karı

Gayet güzel olsaydın bari

Asmalarda üzüm

Yosmalarda gözüm

Biraz daha büyüsem

Efelikte gözüm

Yürü güzel yürü saçın sürünsün

Aç beyaz gerdanı göğsan görünsün

Evvel benim idin şimdi kiminsin

Asmalarda koruk

Ben istemem moruk

Olursa güzel olsun

Amma iş biliyon amma ustasın

Ben biliyom bir yar için hastasın

Ne şirinsin ne de güzel yosmasın

-Arap Oyunu: Bir kadın yüzünü siyaha boyar, gözlerinin önüne un sürer, sırtına bir minder sokarak kambur yapar, üzerine bir palto giyer, eline tefi alır kollarını sallayarak mani okur.

Yaha arapoğlu, arapoğlu

Git Şam'a doğru, Şam'a doğru

Damdan düştü bir kedi

Pişmiş tavuğu yedi

Arabı da şak, arabı da şak, şak

Ya arapağlı kırkında

Kamburu da sırtında

Ya Hacı Mahmut evlendi

Evlendi de halt etti

Arabı da fış, fış, fış

B- TÜRKÜLER

Türküler, içinde yaşadığımız hayatı her yönüyle aksettiren, dile getiren birer araçtır. Türkü, insan hayatının içinde yaşanan her olayı konu eder.

Türküler bakımından da çok zengin olan Ankara folklorü, değişik türlerde 300'den fazla esere sahiptir.

Ankara folkloründe saz, gerek oyun havalarında gerekse türkülerde kullanılan tek müzik aletidir. Yalnız bunun dışında saza, kıvrak zil havalarında zilli maşa tabir edilen zil ve kaşıklar eşlik eder.

Ankara türkülerini saz çalma töresine göre şöyle gruplanır:

a -Divan:

Yaylı sazla çalınır. Sazdan başka enstrüman kullanılmaz. Saz çalma belirli bir töreye bağlıdır. Bu töreye göre en iyi saz çalan yaşlı kimse ortaya ve yükseğe bağdaş kurarak oturur, ikinci derecede saz çalanlar etrafına dizilirlerdi. Ağa, önce teller üzerinde bir gezinti yapar, diğerlerine ayak ve düzen verir, yalnız başına bir

divan söyler. Divanlar, bir öğüt ve hayat dersi niteliğinde ve nazım şeklindedirler.

Tabiatı, aşkı, gurbeti, hasreti, isyanı, yiğitliği, kahramanlığı ve ölümü tasvir eder.

Divana iki örnek verelim:

Güzel senin ile yiyip içtiğim
Çözüp, çözüp düğmelerin açtığım
Şimdi fayda vermez benden kaçtığın
Ezelden koynuma girmeseydin

Dört kitabı bir bilenler hakka tapar
Zerre kadar akıllı olan arıdan hisse kapar
Binbir iki çiçeği yoğurur hamir yapar
Her derdin ilacı odur sevdiğim

Bana deli derler a yavrum neden deliyim
Üstü köpüklenen bahar seliyim
Ben de hiç onmadık Allah kuluyum
Ondurmadan beni öldür el felek

Asalet bir altın idi pul oldu
Türlü türlü bedenlerde pul oldu
İmanın yolu keseden geçeli
Kimi pula, kimi çula kul oldu

Kim arıyor ilim ile irfanı
Fazileti, hamiyyeti, vicdanı
Endamın güzel, kesen dolu ise
Sensin herkesin beyi, sultanı

b-Kırat:

Türk'ün kahramanlık öykülerine girmiş, yiğitlere arkadaş olmuş, onunla vuruşmuş, onunla ölmüş olan kıratın öyküsünü anlatır.

Ankara'da nakliyenin kervanlarla yapıldığı dönemde kervan sahibi ağanın dillere destan kıratı, konak verilen bir yerde çingeneler tarafından çalınmak istenmiş. Kıratın karşı koyması üzerine çingenelerden birisi kıratın kafasına büyük bir odun parçasıyla vurarak bayıltmış ve çingeneler kıratı bu şekilde kaçırmışlar. Bu kırat için yazılan türkü şöyle:

Kıratın üstü de bir büyük yayla
Çok ekmekler yedik gel helal eyle
Varınca pedere doğruyu söyle
Alın top kaküllü bir gelin vurdu beni

Ördek uçtu da viran kaldı gölümüz
Kırat gitti de nic'olur halimiz
Nerde kaldı da garip ölümüz
Alın top kaküllü bir gelin vurdu beni

Şu dereden çağıl gider de kuş gelir
Bizim develer de dolu gider boş gelir
Benli kızın da gözlerinden yaş gelir
Alın top kaküllü bir gelin vurdu beni

Gezdir ağam da gezdir kıratı gezdir
Belki lazım olur nalını düzdür
Kargının ucuna arzuhaller yazdır
Alın top kaküllü bir gelin vurdu beni

Kıratın üstüne ben binemedim
Sağıma soluma çakr gibi dönemedim
Dostumu düşmanımı ben bilemedim
Alın top kaküllü bir gelin vurdu beni

Kıratın üstü de bir büyük yayla
Ne diyeyim ağalar kaderim böyle
Kör olası cingan çayıra kondu
Alın top köküllü bir gelin vurdu beni

Akşam olur kırat yemez yemini
Çakın sikkesin gevsin gemini
Ben süremedim de cingan sürsün demini
Alın top köküllü bir gelin vurdu beni

c- Muhabbet Havaları:

Daha çok yaşı ve olgun kimselerin topluluğuna denir. Bu toplantıda içki ve saz bulunmamasına rağmen, sık sık dinlenme verilir. Bu dinlenme sırasında sohbet edilir. Topluluğun en yaşlısı konuşur, diğerleri dinler. Saz başlayınca konuşulmaz, sesi uygun olanlar saza eşlik ederler.

Ankaralı halk ozanı Genç Osman'a ait "Karpuz Kestim" isimli eseri, muhabbet havalarına bir örnek olarak verebiliriz.

Karpuz kestim kan gibi

Kızın gönlü var gibi

Açtım yorganı baktım

Taze yağmış kar gibi

Yar yar aman ayırlamam

Kız da seni beni ağlatır

Sevdalımın gözleri yollardadır

Karpuz kestim yiyen yok

Halin nedir diyen yok

Yenile bir yar sevdim

Gözün aydın diyen yok

Yar yar aman ayırlamam

kız da seni beni ağlatır

Sevdalımın gözleri yollardadır

Karpuz kestim kırmızı

Şu gelen kimin kızı

Gerdanında beni var

Sandım seher yıldızı

Yar yar aman ayrılamam

kız da seni beni ağlatır

Sevdaımın gözleri yollardadır

Karpuz kestim tazedem

Yavrum al bir kerre mezeden

Sefasını sürmemiş

Güzel aşıkına nazeden

Yar yar aman ayrılamam

kız da seni beni ağlatır

Sevdaımın gözleri yollardadır

Ankaralı Kalburcu'nun Hüseyin Ağa'nın "Ketenim var bezim var" adlı eser de muhabbet havaları için iyi bir örnek oluşturuyor.

Ketenim var bezim var

Eğlen sana sözüm var

Utandım diyemedim

Şeftalinde gözüm var

Aman doryadan gel doryadan

Aman yollar çamur olmadan

Aman devriyeler basmadan

Aynam düştü yerlere

Karıştı gazellere

Tabiatım kurusun

Bakarım güzellere

Aman doryadan gel doryadan

Aman yollar çamur olmadan

Aman devriyeler basmadan

d- Oturak Havaları (Kıvrak Zil Havaları):

Muhabbetle oturak birbirinden farklıdır. Oturak aleminde saz ve içkiden başka kadın da vardır. İçki ve mezeyi kadınlar dağıtır. Bunlar saki ve rakkase olarak adlandırılmış olup para ile tutulurlardı.

Oturak havaları için bazı örnekler:

Düveyi düzde gördüm

Sürmeyi gözde gördüm

Şükür olsun mevlama

Seni bu güzde gördüm

Di kız gel gel yanıma
Seni saram canıma
Seni görmezsem bu güz
Kıyarım ben canıma

Deveyi düz öldürür
Sürmeyi göz öldürür
Yiğidi kılıç kesmez
Bir acı söz öldürür

Di kız gel, gel yanıma
Seni saram canıma
Seni görmezsem bu güz
Kıyarım ben canıma

Alim gitme pazara
Uğratırlar nazara
Alim öldü diyenler
Kendi gitsin mezara

Yandım hop çerkez hop çerkez
Ölüyor herkez

Alim arpa biçiyor

Suyu nerden içiyor

Dört yanı derya deniz

Alim nerden geçiyor

Yandım hop çerkez hop çerkez

Ölüyor herkez

Alimin arabası var

Sırtında libası var

Alim pek güzel aman

Ne çirkin ablası var

Yandım hop çerkez hop çerkez

Ölüyor herkez

Bir dalda iki elma

Birin al birin alma

Kurban olduğum Allah

Canım al yarım alma

Sepette arı gördüm

Bu günde yarı gördüm

Keşke görmez olaydım

Benzini sarı gördüm

Uy un eleyiver

Aman dön eleyiver

Çayır çimen üstünde

Yat da yuvalaniver

Bir dalda iki kiraz

Biri al biri beyaz

Katip kölen olayım

Bir güzel de bana yaz

Uy un eleyiver

Aman dön eleyiver

Çayır çimen üstünde

Yat da yuvalaniver

Bir dalda iki ceviz

Aramız derya deniz

Sen orada ben burda

Ne bet kaldı ne beniz

Uy un eleyiver

Aman dön eleyiver
Çayır çimen üstünde
Yat da yuvalaniver

Esmerim biçim biçim
Ölürüm esmer için
Aziz dostlar darılmış
Seni sevdiğim için

Uy un eleyiver
Aman dön eleyiver
Çayır çimen üstünde
Yat da yuvalaniver

e- Bozlaklar (uzun havalar):

Genellikle aşk, gurbet, sitem, isyan, yakarış gibi ruh hallerini ifade ederler. Başlangıçta aniden parlayan bir alev gibidirler. Yavaş yavaş hafifler ve nihayet sönerler. Bozlaklara birkaç örnek verelim:

Ankara'da yedim taze meyvayı
Boşuna da çiğnedim yalan dünyayı
Keskin'den de sildirin benim künyeyi

Söyleyin anneme annem ağlasın
Anamdan gayrisi yalan ağlasın

Ankara'dan çıktım başım selamet
Keskin'e varmadan koptu kıyamet
Nazlı gelin de anam kime emanet

Söyleyin anama da çalsın ninnimi
Kim alırsa alsın nazlı gelini

Keskin'inen şu Ankara'nın arası
Arasına da boz bulanık sular durası
Ne zorumus da anam gönül yarası

Söyleyin anama anam ağlasın
Anamdan gayrisi yalan ağlasın

Trene bindim de tren salladı
Zalim doktor da ciğerimi elledi
İyi olursun dedi köye yolladı

Söyleyin anama da çalsın ninnimi
Kim alırsa alsın nazlı gelini

Açtım perdeyi durnamı gördüm
Gün be gün artıyor efkarım derdim

Yaradan aşkına bir selam verdim
Durnam ben mahkumum avcı değilim

Eğer durnam varır isen bizim ellere
Selam söylen orda açan güllere
Pek genç iken de düştüm gurbet ellere
Durnam ben mahkumum avcı değilim

Durnam ötmezmisin sıra dışında
Hasretlik, gurbetlik vardır başında
Cezamı giymişim şu genç yaşımda
Durnam ben mahkumum avcı değilim

Bazen efkar gelir bazen gam gitmez
Sılamın üstünde durnalar ötmez
Ele düğün bayram benden gam gitmez
Durnam ben mahkumum avcı değilim

Seher yeli sen yellerin başısın
Sabah olsun da tan yerleri ışınsın
Kırağı vursun da gül sineler üşüsün
Yerin ak göğsünü döv seher yeli
Sen de muradına er seher yeli

Halimi arz edeyim selamım götür
Gidersen sılaya vay seher yeli
Ne söyler sultanım bir haber getir
Lütfu ihsan eyle sen seher yeli
Sen de muradına er seher yeli

f-Ağıtlar:

Daima hüznü, kederi, acıyı ve zamansız bir ölümü konu alır. Ağıtlar, ya olayla yakından ilgisi olanlar tarafından veya bu işi meslek edinmiş kişiler tarafından söylenir. Çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu ağıt yakanların sesleri güzel ve dokunaklıdır.

Ankaralı Fehmi Efe'nin, babası Yağcıoğlu Ahmet Ağa için yazdığı ağıt şöyle:

Ben bir Yağcıoğluyum tükenmez derdim
Vilayetim Ankara mert oğlu merdim
Otuz üç yaşımda toprağa girdim
Vekilim Mustafa Fehmi evlat

Zeybeğim zeybeğim şanlı zeybeğim
Ankara'nın içinde ünlü zeybeğim

Çekin kır atımı nalbant nallasın
Örtüverin bürüncüğümü sinek konmasın
Beni öldürene bu dünya kalmasın

Zalim kurşunu ile giden Ahmedim

Zeybeğim zeybeğim şanlı zeybeğim

Ankara'nın içinde ünlü zeybeğim

Evimizin önü bir büyük bostan

Yağcıoğlu vurulmuş dillere destan

Her ana doğurmaz böyle bir aslan

Azgın yara ile giden Ahmedim

Zeybeğim zeybeğim şanlı zeybeğim

Ankara'nın içinde ünlü zeybeğim

Kahveden çıktım başım selamet

Meyhaneye vardım koptu kıyamet

Üç körpe kuzum kime emanet

Vekilim Mustafa Fehmi evlat

Zeybeğim zeybeğim şanlı zeybeğim

Ankara'nın içinde ünlü zeybeğim

Mezarımı Erzurum'a katsınlar

Üstüne de tarihini atsınlar

Vah bir yiğit ölmüş desinler

Zalim kurşunu ile giden Ahmedim

Konma bülbül konma mezar taşıma

Şu gençlikte ölüm geldi başıma

Erzurum çeşmesi de horlaya horlaya akar

Benim üç körpe kuzum yollara bakar

Yağcıoğlu'nun ölümü çok canlar yakar

Azgın yara ile giden Ahmedim

Zeybeğim zeybeğim şanlı zeybeğim

Ankara'nın içinde ünlü zeybeğim

Kır atım ahırda bağlı kaldı

Martinim duvarda asılı kaldı

Üç körpe kuzum da ellere kaldı

Vekilim Mustafa Fehmi evlat

tme bülbül tme mezarım başında

Kara toprak sardı beni genç yaşımda

Ankara'dan geçen çubuk ayı halkın mahsulünü, ekini suladığı gibi bu çayın ayrıca manevi bir değeri ve özelliği vardı. Ondan umut umar, ondan ocuk ister ve sıladaki yakınlarına haber gönderirdi. Bu manevi bir inaniştı. Aşağıdaki ağıt da yıllardır kendisinden haber alamayan nişanlı bir kızın gurbetteki yavuklusuna bir an önce kavuşması için çubuk ayı'na yaktığı ağıttır.

Sen Çubuk çayıydın da yoktur nazirin
Tabakhane Çayı da lalen vezirin
Cebici salıncakları il Çubuk çayı
İncesu Çayı da kahyan kızirin
Yarimden ayrılmışım zor Çubuk çayı
İrençberler senden alır dövleti
Gayet lezzetlidir balığın eti
Ayının beddini çizer bir kötü
Şeker köpüklerin var Çubuk çayı
Benim eğlencemi ver Çubuk çayı
Al odadan da aliverin eleği
Kabul oldu da düşmanların dileği
Ne ben gelin oldum ne sen güveyi
Hisarın içinde il oldun bana
Komşular içinde dil oldun bana
Benim sevdiceğim de geriden bakma
Geceden gündüzün zor Çubuk çayı
Ben giderim beş adama bakarım
Gözümde kanlı yaşlar dökerim
Kah ayrılık kah hasretlik çekerim
Hasretlik kıyamete kaldı neyleyim
Kaderim böyle imiş ağlayım

Bu ağıt da körpe kuzusu Mehmet'i beş yaşında öksüz bırakıp giden Ahmet'e, kardeşi Sıdika'nın söylediği ağıt.

Bacası baykuşlu
Kapısı kara kilitli uğursuz göçen gardaşım
Galenfil ekin de evlek evlek
Dadanıverdi bir kara leylek
Kışımızı bile kışladık da
Yazımızı ayırıverdi felek
Aman gardaşlarım buna kim dayanır
Çiğerimizi yakıverdi gardaşım
Aslan gardaşım yiğit gardaşım
Ocaklar umudu bir gardaşım
Umutumuzu kesiverdi gardaşım
Kime deyim gardaşım
Alın top kaküllü gardaşım
Hevesi göğsünde kalan gardaşım
Öksüzler atası gardaşım
Baba diye kime desin Mehmet

Ankara'nın Etimesgut İlçesi'ne bağlı Yaprıcık Köyü'nde yaşayan güzeller güzeli Satı, kendisine zorla sahip olmaya çalışan bir köy delikanlısı tarafından öldürülünce on bir yaşındaki çoban Mehmet Aygün şu ağıtı yakmış:

Yakacak derler de kayalı taşlı

Şişlerim kaldı çorabım başlı
Çok mu ağlattılar gözlerin yaşlı
Acep yaralarım bitişirmola
Gardaş imdadıma yetişirmola

Tutma dedi hocam tuttum kolundan
Beni çevirdiler ponar yolundan
Beni alın düşmanların elinden

İlgıt ılgıt akıttılar kanımı
Gardaş yoluna da feda ettim canımı
Odalar sıvadım bayramlar için
Gelin ahbaplarım gayfeler için
Satı gız öldü mü deyi kefenler biçin

Acep yaralarım bitişirmola
Gardaşım imdadıma yetişirmola

C- İLAHİ VE MANİLER

Ankara halk kültüründe mani ve ilahilerin de ayrı bir yeri vardır. İlahilerden bir örnek şöyle:

Paşa sultan yolun uzun
İnsan gider dizin dizin
Kan ağlıyor iki gözüm

Ağlar kaya ağlar kaya
Allah derde söyler kaya

Paşa sultan yolun bayır
İnsan gelir gayır gayır
Paşa sultana hayır
Ağlar kaya ağlar kaya
Allah derde söyler kaya

Paya sultan yolun taşlı
Orda yatan sarı saçlı
Evliyalar yeşil başlı
Ağlar kaya ağlar kaya
Allah derde söyler kaya

Paşa sultan da kuşburnu
Ahlatı var türlü türlü
Orda yatan yeşil bürlü
Ağlar kaya ağlar kaya
Allah derde söyler kaya

Bir örnek de Ankara manisinden verelim:

Derelerin mısırı

Oldum gurbet yesiri

On beş gızdan ileri

Geç gelinin gısrı

Camiler medreseler

Yarin geldi deseler

Kesette bir canım var

Veririm isteseler

Akşam oldu aş gerek

Garibe yoldaş gerek

Garep neylesin yoldaşı

Barına daş gerek

Kahve piştiği yerde

Telve taşıdığı yerde

Güzel çirkin aranmaz

Gönül düştüğü yerde

Mendilim dalda kaldı

Gözlerim yolda kaldı

Yıkılası meyhane

Serhoşum nerde kaldı

Duda merdiven kurdum

Yare selama durdum

Yarım gurbete gitti

Yedi yıl bekar durdum

D- DİL ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin her yöresinde olduğu gibi Ankara'nın da kendisine özgü bir şivesi vardır. Ankara şivesinde sesli harflerden (e) yerine (i) harfi kullanılır. Örnek olarak "tel" yerine "til", "çeşme" yerine "çişme" "sel" yerine "sil" kullanılır.

Ankara şivesinde ayrıca (k) harfi yerine (g) kullanılmıştır. "Ankara" yerine "Angara" denildiği gibi.

İsimlerin telaffuz edilişi de farklıdır. Hüseyin yerine "Üsün", "İbrahim" yerine "İbram", "Mehmet" yerine "Memed", "Rıza" yerine "Irza", "Hatice" yerine "Haççe", "Habibe" yerine "Habbe" denilmektedir.

Bu telaffuz farklılığından dolayı Ankara'da "Antakya böreği", "Entekke böreği" olarak telaffuz edilmiş ve halk arasında böyle yerleşmiştir.

Ankara'da tanımlamalar da ilginçtir. Rüzgarın hafif hafif esmesine "efildemek", bol sulu yemeğin tabak içinde çıkardığı sese "congul congul", nefes almadan suyun içilmesi ve içilirken çıkarılan sese "çork çork" denir.

Türkiye'nin bazı bölgelerinde olduğu gibi Ankara'da da evin avulusuna "hayat" denir. Bu da dip bir odadan aydınlığa çıkınca "hayat varmış" manasına gelmektedir. Bir diğer nedeni de insanın ömrünün büyük bir bölümünün burada geçmesindendir.

E – İYİ DİLEK VE TEMENNİ SÖZLERİ

Ankara kültüründe iyi dilek ve temenni olarak kullanılan bazı sözler de şöyle:

Allah gökten yağdırsın da topraktan yedirsın

Allah dibini göstermesin

Allah ayağına taş dokundurmasın

Allah kulum dediği kuldan etsin

Döllü döşlü ol

Hızır uğrasın

Üre de töre

Allah yıldız barışıklığı versin

Ayağın göl, başın pınar olsun

Yurdun kutlu, ağzın tatlı olsun

Toprak diye kaştığın altın olsun

Saçın sakalın ağarsın

Oğlunla oba, kızınla komşu ol

F- BEDDUALAR

Ankara'da kullanılan beddualardan bazıları da şunlar:

Başına bit düşsün

Başından döküle kalsın soykandan çıksın

Bacana baykuş tünese

Döküle, yığıla kalasica

Ceğirinden avlan

Boyun posun devrilsin

Kulağına mil aksın

Ciğerine canına ateş düşsün

Ekmek tavşan, sen de tazı ol da kovala

Patlayıp da çatlayasica

G- ATASÖZLERİ

Ankara'nın atasözlerinden örnekler:

Ah alan onmaz, ah yerde kalmaz

Acıkanın yanağından, susayanın dudağından belli olur

Arap eli öpmeyinen, dudak kara olmaz

Aşk ağlatır, dert söyler

Avrat başından, dam kaşından belli olur

Az ver çok yalvar, çok ver az yalvar

Bana ne oldu deme, bana ne olacak de

Bir göz ağlarken, bir göz gülmez

Bir hatır iki hatır üçüncüde vur yatır

Danışan dağ aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış

Bizim kız bizden kaçır, başın örter arkasın açır

Borçlu olup düşünmektense uyuz olup kaşınması iyidir

Boşluk uyku getirir, uyku hastalık getirir, hastalık ölüm getirir

Deli ile uğraşmadan çalıyı dolaşması iyi

Deli kız evde, delikli taş yerde kalmaz

Güzeli güzel diye sevmeli, çirkini Allah için

Hırsızlık bir ekmekten, kahpelik bir öpmekten

Hocanın dediğini tut, yoluna gitme

Er evlenen döl, er kalkan yol alır

Sonradan görenle, gavurdan dönenden hayır gelmez

Tazı bizim ama çulu kiminola

H- BİLMECELER

Ankara'da halk arasında dolaşan bilmecelelerden bazıları da şunlar:

Bir acayip nesne gördüm alem bilir ismini

Başına sürter, kendi öldürür cismini

(kibrit)

Bir çuval cevizim var sayarım tükenmez

(yıldız)

Dağdan indim bağ idim

Başı tuğla bağ idim

Eve geldim evlendim

Belimecek bağlandım

(süpürge)

El eker dil biçer

(yazı)

Ağız içinde dil, arifi sen bil

(kaval)

Kapı arkasına sac koydum

Geleni gideni aç koydum

(Ramazan ayı)

Karanlık yerde kadın iniler

(arı)

Yük üstünde yarım çörek

(ay)

BÖLÜM 4: BELİRLİ GÜNLER

-Anma Günleri

- Ankara'nın başkent oluşu (13 Ekim)
- Atatürk'ün Ankara'ya gelişi (27 Aralık)

-Festival ve şenlikler

- Ayaş Dut Festivali (Temmuz)
- Beypazarı Havuç Festivali (Ekim)
- Sincan Lale ve kültür Festivali (Mayıs)
- Haymana Kaplıca Festivali (Haziran)
- Çamlıdere Aluçdağı Festivali (Temmuz)
- Kızılcahamam Soğuksu Festivali (Ağustos)
- Karapürçek Yağlı Güreş ve Müzik Etkinlikleri (Ağustos)
- Elmadağ Bayram Aracı Kültür Şenliği (Eylül)
- Polatlı Sakarya Zaferi'ni Kutlama Şenlikleri (Eylül)
- Şereflikoçhisar Tuz Festivali (Ağustos)

-Uluslararası faaliyetler

- Ankara Uluslararası Film Festivali (Mart)
- 23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenliği (Nisan)
- Ankara Uluslararası Çizgi Film Festivali (Nisan)
- Ankara Sanat Festivali (Mayıs)
- Asya-Avrupa Sanat Bienali (Mayıs-Haziran)

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti olan ve ilelebet de böyle kalacak olan Ankara, Anadolu'nun ortasında küçük bir bozkır kasabası iken başkent olması ile birlikte yurdun, hatta dünyanın birçok yerinden göç alarak bugün yaklaşık 4 milyon nüfusa ulaşmıştır.

Ankara'nın gelenek, görenek, adet, örf, ve kültürü, bu büyük değişim karşısında maalesef yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ankara'nın kültürüne ışık tutacak basılı eserler de oldukça sınırlıdır.

Yaptığım bu çalışma ile Ankara'nın bilinmeyen bazı yönlerini anlatmaya çalıştım. Umuyorum ki bu çalışma, gelecek kuşaklara bir ölçüde olsun ışık tutacaktır.

Bu çalışmam sırasında bana destek veren ve yardımlarını esirgemeyen ailem, arkadaşlarım ve Bölüm Başkanım Sayın Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a tekrar teşekkür eder, saygılar sunarım.



ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ



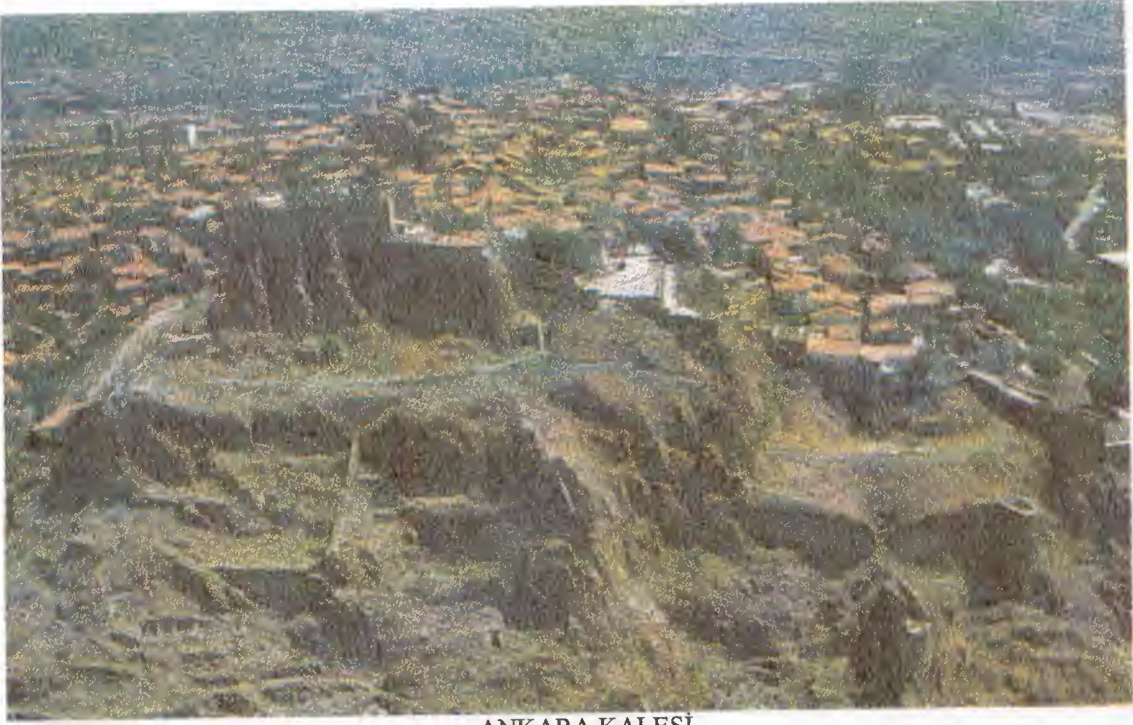
ANITKABİR



ETNOGRAFYA MÜZESİ



İKİNCİ T.B.M.M.



ANKARA KALESİ



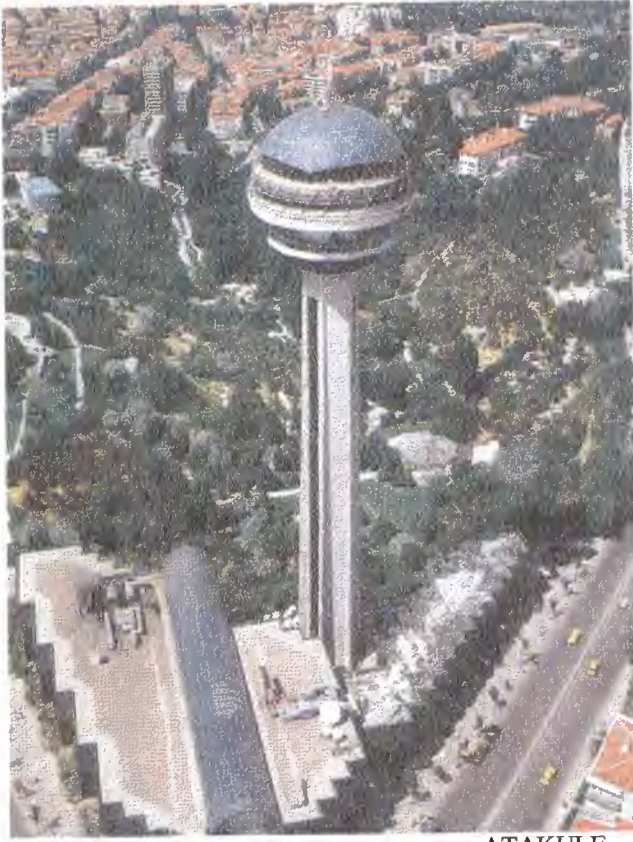
A.O.Ç. MÜZESİ



RESİM HEYKEL MÜZESİ



ROMA HAMAMI



ATAKULE



ESKİ TBMM